

Razvoj in perspektive pedagoške psihologije v Sloveniji

Drago Žagar¹ in Mojca Juriševič^{2}*

¹*Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani*

²*Oddelek za temeljni pedagoški študij, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani*

Povzetek: V prispevku je predstavljen razvoj pedagoške psihologije kot znanstvene discipline v svetu, nato pa je natančneje opisano njeno nastajanje v Sloveniji. Izpostavljena so ključna znanstveno-raziskovalna in strokovna področja delovanja pedagoških psihologov. Dejstvo je, da ima pedagoška psihologija v širšem evropsko-ameriškem psihološkem prostoru razmeroma dolgo tradicijo, v Sloveniji pa precej krajšo. Kljub temu analiza različnih virov kaže, da se pedagoška psihologija v Sloveniji s svojimi prispevki suvereno umešča v sodobne mednarodne tokove, tako po področjih obravnavanih pedagoškopsiholoških problemov kot po metodologiji njihovega raziskovanja. Slovenski pedagoški psihologi danes s svojim raziskovalnim, pedagoškim in strokovnim delom pomembno prispevajo k razumevanju, kakovosti in razvoju pedagoške prakse.

Ključne besede: pedagoška psihologija, pedagoški psihologi, Slovenija, vzgoja, izobraževanje

Development and Perspectives of Educational Psychology in Slovenia

Drago Žagar¹ and Mojca Juriševič^{2}*

¹*University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Psychology, Ljubljana, Slovenia*

²*University of Ljubljana, Faculty of Education, Department of Educational Studies, Ljubljana, Slovenia*

Abstract: In the paper the development of educational psychology as a scientific discipline is presented, and the history of its development in Slovenia is described in detail. The key scientific research and professional areas of educational psychologists are outlined. The fact is that the educational psychology in the broader Euro-American psychological context has a relatively longer tradition than in Slovenia. However, the analysis of various sources shows that the Slovene educational psychologists with their contributions have established a strong position in the modern international flows, both in the areas of educational psychological issues as well as in the methodology of the research. Nowadays Slovene educational psychologists with their research results, teaching and professional work offer an important contribution to the understanding, quality and the development of educational practice.

Key words: educational psychology, educational psychologists, Slovenia, education

CC = 3500

*Naslov / Address: Mojca Juriševič, Oddelek za temeljni pedagoški študij, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana, mojca.jurisevic@pef.uni-lj.si

Razvoj pedagoške psihologije kot znanstvene discipline v evropsko-ameriškem prostoru

Pedagoška psihologija (*angl.* Educational Psychology, *nem.* Pädagogische Psychologie) je samostojna znanstvena disciplina v psihologiji, ki vključuje razvoj in uporabo psiholoških načel na področju vzgoje in izobraževanja ter s psihološkega vidika prispeva k razumevanju in izboljševanju učenja in poučevanja (Berliner, 1993; Glover in Ronning, 1987; Hilgard, 1996; Mayer, 2008; Reynolds in Miller, 2003; Wittrock, 1989). Pri preučevanju psiholoških vprašanj v vzgojno-izobraževalnem kontekstu se vzajemno povezuje z drugimi psihološkimi disciplinami, zlasti z razvojno, socialno in klinično psihologijo in tudi z nekaterimi nepsihološkimi disciplinami, kot so to denimo pedagogika, sociologija in nevrofiziologija (Zorman in Žagar, 1983; Thorndike, 1910; Walberg in Haertel, 1992).

Zaradi prepoznane pomembnosti za vzgojno-izobraževalno prakso jo je Ellwood Cubberly v začetku prejšnjega stoletja imenoval »vodilna znanost o šoli« (Mayer, 1992), v današnjem času pa je vloga psihologije na področju vzgoje in izobraževanja ocenjena podobno kot vloga, ki jo ima biologija v medicini (EFPA/N.E.P.E.S. Report, 2010).

Zanimanje za temeljne probleme pedagoške psihologije, učenje in poučevanje, sega že v antično Grčijo (Platon, Aristotel), pa tudi v dela evropskih in ameriških humanistov (Rousseau, Pestalozzi, Herbart, Froebel, Harris, Parker) (Berliner, 1993; Glover in Ronning, 1987; Hilgard, 1996), ki so, sicer na različne načine, razmišljali o podobnih psiholoških problemih vzgoje in izobraževanja oziroma iskali odgovore na podobna pedagoškopsihološka vprašanja: o naravi učenja, pomenu učenčeve aktivnosti med učenjem, vlogi čustev, interesov in predznanja za učenje, pomembnosti učenja z razumevanjem, vlogi učitelja ter individualizaciji poučevanja.

Ti problemi so zaradi vitalnega pomena, ki ga imajo za vzgojo in izobraževanje, v različnih zgodovinskih obdobjih ohranjali pozornost v psiholoških in nepsiholoških krogih, odgovori nanje pa so skozi desetletja »gradili most« med psihološko znanostjo na eni ter umetnostjo poučevanja na drugi strani (Hilgard, 1996; Mayer, 1992; Walberg in Haertel, 1992). Prav zaradi omenjene vpetosti pedagoške psihologije v širše vzgojno-izobraževalne tokove je težko natančno določiti temeljno obeležje nastanka pedagoške psihologije kot znanosti.

V različnih virih, ki zgodovinsko obravnavajo nastajanje pedagoške psihologije zahodnega sveta (Berliner, 1993; Glover in Ronning, 1987; Hall, 2003; Hilgard, 1996; Walberg in Haertel, 1992), se kot ključno najpogosteje omenja obdobje ob prelomu iz devetnajstega v dvajseto stoletje. Leta med 1890 in 1920 Hall (2003) imenuje »zlato obdobje pedagoške psihologije« (str. 3); to t.i. prvo obdobje v nastajanju znanstvene pedagoške psihologije namreč sovпада s povečanimi potrebami zahodne družbe na področju vzgoje in izobraževanja, obenem pa tudi z nastajanjem znanstvene psihologije v Evropi in Ameriki. Pomembni psihologi tistega časa, denimo William James, so se namreč ukvarjali s problemi pedagoške psihologije, saj

so ti v kontekstu širitve tehnološkega in znanstvenega razvoja predstavljali konkretne načine za izboljševanje življenja, ki so ga še posebno ob prelomu stoletja zaznamovale velike socialne, gospodarske in politične spremembe. Za osnovo konceptualizaciji pedagoške psihologije sta bila po oceni Berlinerja (1993) poleg slovitega Jamesa ključna še dva psihologa, in sicer Jamesov doktorand Stanley Hall in njegov »učenec« John Dewey. Nekateri (npr. Hall, 2003) k sloviti trojici prištevajo še Charlesa Judda, ki pa je za razliko od predhodnih treh doktoriral v Evropi, in sicer pri u. Skupno vsem omenjenim je bilo, da so v svojih delih vsak s svojega zornega kota poudarjali pomembnost psihologije za razumevanje vzgoje in izobraževanja, pri čemer so se naslanjali na psihološka, filozofska in pedagoška spoznanja tistega časa. Zimmerman in Schunk (2003, str. vii) v predgovoru h knjigi *Educational Psychology: A century of contributions*¹ razlagata, da so bila v tem prvem, t.i. »obdobju nastajanja pedagoške psihologije« (str. vii), po oceni sekcije za pedagoško psihologijo pri ameriški psihološki zvezi (Division 15, APA) poleg že omenjenih psihologov za njen razvoj zelo vplivna tudi dela Alfreda Bineta, Lewisa M. Termána, Marie Montessori in Edwarda L. Thorndikea. Predvsem slednjega imajo različni poznavalci pedagoškopsiholoških zgodovinskih dejstev za očeta zahodne pedagoške psihologije (npr. Berliner, 1993).

Edward Lee Thorndike (1874–1949) je bil Jamesov učenec, na njegov znanstveni pristop pa je vplival tudi škotski psiholog James Sully s svojimi razmišljanji v knjigi *Outlines of Psychology: With Special Reference to the Theory of Education* iz leta 1889, v kateri je Sully jasno poudaril prispevek psihologije za premišljeno pedagoško delo, ki ga po njegovem prepričanju lahko dobro opravljajo le dovolj sposobni in razmišljujoči učitelji (Berliner, 1993; Hilgard, 1996)². Podobno kot James in Sully je tudi Thorndike pozitivistično verjel, da bo psihološka znanost pomembno izboljšala prakso na področju vzgoje in izobraževanja, in sicer na osnovi empiričnih dejstev ter dobrih merskih inštrumentov (Thorndike, 1910). Na kolidžu za učitelje znotraj Univerze Columbia, na katerem je Thorndike deloval dobrih 40 let, je raziskoval različne procese in zakone pri učenju (pozornost, pomnjenje, pozabljanje, učne navade, vpliv časovne dimenzije učenja), vlogo povratne informacije in podkrepitev, pomen individualnih in skupinskih razlik, statistične metode na področju vzgoje in izobraževanja in psihologije, uporabo testov znanja in testov inteligentnosti, pripravo učnih gradiv in besednjak pri otrocih (Thorndike, 1910; Walberg in Haertel, 1992). Za razliko od Deweya, s katerim ga nekateri radi primerjajo (npr. Hilgard, 1996), je bil Thorndike v prvi vrsti eksperimentator in od vsega začetka bolj usmerjen v psihološke kot vzgojno-izobraževalne vidike pedagoške psihologije, s katerimi pa se je ukvarjal pragmatični Dewey (npr. vzgojno-

¹ Delo je najverjetneje najtemeljitejše delo na področju zgodovinske obravnave razvoja znanstvene pedagoške psihologije (op. avt.).

² James in Sully sta bila raziskovalno, pedagoško in publicistično naravnana, predavala sta tudi učiteljem. Sully je leta 1886 za učitelje izdal knjigo z naslovom *Teacher's Handbook of Psychology*, 13 let kasneje pa tudi James, in sicer *Talks to the Teachers*.

izobraževalne politike, progresivna pedagogika). Ta razlika med njima je na tem mestu vredna omembe zato, ker je bila v bistvu povod za razvoj t.i. dvodisciplinarnе usmerjenosti znotraj pedagoške psihologije. Predstavlja prevladujočo usmerjenost bodisi v teorijo in merjenje (razumevanje vedenja) bodisi v praktične aplikacije (izboljševanje šol), ki se nujno ne izključujeta. Pedagoška psihologija na zahodu je v tem pogledu bolj sledila Thorndikeovi kot Deweyevi smeri (McCaslin in Hickey, 2001; O'Donnell in Levin, 2001)³.

Za eno temeljnih obeležij pedagoške psihologije danes velja Thorndikeova knjiga *Educational Psychology* iz leta 1903, kot prva na tem področju⁴. Poleg tega pa je Thorndikeov pionirski korak v nastajanju pedagoške psihologije tistega časa pomenila tudi ustanovitev revije *Journal of Educational Psychology* leta 1910, ki naj bi predstavljala »stičišče« za izmenjave med psihologi in drugimi strokovnjaki na področju vzgoje in izobraževanja po eni strani ter mesto »razčiščevanja« pogledov na odnos med psihologijo in področjem vzgoje in izobraževanja na drugi strani (Editorial, 1910). Prvi članek prve številke te revije z naslovom *The contribution of psychology to education* je podpisal Thorndike sam; v njem je jasno izpostavil svojo znanstveno usmerjenost in utemeljil meritornost pedagoške psihologije za vzgojo in izobraževanje. Vlogo pedagoške psihologije na področju poučevanja je poudaril na treh ravneh, ki so danes ravno tako relevantne kot so bile pred sto leti. Te ravni so: (1) raven uporabe metod poučevanja, ki so utemeljene s psihološkimi spoznanji o človeškem delovanju, (2) raven uporabe konkretnih življenjskih izkušenj pri izbiri metod poučevanja, pri čemer ima psihologija razlagalno vlogo pri razumevanju uspešnosti določenih metod ter pri spodbujanju nadaljnega razmišljanja ter odpiranju novih perspektiv mišljenja o metodah in (3) raven uporabe psihološkega znanja s področja merjenja in ocenjevanja za verifikacijo uporabljenih metod poučevanja (Thorndike, 1910).

Če povzameva, je »zlato obdobje« k razvoju pedagoške psihologije prispevalo predvsem njeno umestitev v vzgojno-izobraževalni kontekst ter znanstveno usmeritev pedagoškopsihološkega preučevanja problemov vzgoje in izobraževanja, ki je spodbudila razvoj prvih teorij učenja in merjenja (predvsem inštrumentov na področju merjenja intelektualnih sposobnosti), izpostavila pomen individualnih razlik za učenje ter pravičnost izobraževanja v smislu obetajočih idej progresivne pedagogike (Hall, 2003; O'Donnell in Levin, 2001).

Obdobje, ki je sledilo med leti 1920 in 1960, sta Zimmerman in Schunk (2003) imenovala »obdobje vzpona pedagoške psihologije« (str. vii). Med vplivnimi avtorji

³Zdi se, da je ta »dvojna« usmerjenost vidna tudi v pedagoški psihologiji v Sloveniji, če denimo mislimo jasno empirično zasnovano raziskovalno dejavnost psihologov v okviru katedre za pedagoško psihologijo na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete UL v primerjavi z bolj Deweyevsko naravnostjo nekaterih posameznikov na drugih fakultetah znotraj vseh treh univerz, predvsem na področju izobraževanja učiteljev.

⁴Knjiga *Educational psychology*, ki jo je Thorndike izdal v treh volumnih leta 1914, je po Hilgardovi oceni njegovo najvplivnejše delo; Thorndike je bil izjemno produktiven avtor; napisal je 50 monografij ter okrog 400 člankov (Hilgard, 1996).

sta – v duhu časa po oceni sekcije za pedagoško psihologijo pri ameriški psihološki zvezi (Division 15, APA) izpostavila Leva S. Vygotskega, Burrhusa F. Skinnerja, Jeana Piageta, Lea J. Cronbacha in Roberta M. Gagneja. Tudi to obdobje so zaznamovale pomembne družbeno-politične spremembe, ki so vplivale na nadaljnji razvoj pedagoške psihologije. Po oceni Ascherja (2003) so ameriški psihologi tistega časa delovali predvsem na nadaljnjem razvijanju teorij učenja, psihološkega merjenja ter statističnih metod, medtem ko so se evropski raziskovalci usmerili na področja preučevanja percepcije, kognicije in jezika, ki so prispevala izjemna spoznanja k razumevanju človekovega razvoja in učenja. Kljub opisanemu napredku pa je Grinder (1989, cit. v Mayer, 1992; Hilgard, 1996) kritično opozoril, da je bilo nekje na polovici prejšnjega stoletja zaznati, da pedagoška psihologija »izgublja« vodilno pozicijo na področju vzgoje in izobraževanja. Do te situacije je po njegovem mnenju prišlo zato, ker so se pedagoški psihologi odmaknili od aktivne vloge pri oblikovanju vzgojno-izobraževalnih politik, niso zavzeli enotne teoretske perspektive ter niso raziskovali praktičnih problemov vzgoje in izobraževanja v naravnih okoljih. Na te težave je vizionarsko opozoril že James 1892. leta (Mayer, 1992), ki je poleg tega svaril tudi pred poenostavljenim razumevanjem učiteljev glede uporabe pedagoškopsiholoških spoznanj v vzgojno-izobraževalni praksi in posledično njihovimi razočaranji in nezaupanju do pedagoške psihologije, ki ni mogla izpolniti njihovih visokih pričakovanj, hkrati pa opozarjal na možnost neučinkovitosti komunikacije med učitelji in psihologi zaradi razlik v njihovem mišljenju. Po Jamesovem mnenju so namreč prvi bistveno bolj konkretni, drugi pa abstraktni in analitični (Berliner, 1993). Mayer (1992) ocenjuje, da se je pedagoška psihologija v drugi polovici prejšnjega stoletja ponovno okrepila. K temu je prispevala aktivna vpetost v vzgojno-izobraževalno politiko, paradigmatški premik od behavioristične k kognitivni paradigmi učenja in poučevanja ter bolj avtentično raziskovanje, ki se je premaknilo iz laboratorijev v konkretne učne situacije. K ohranjanju pomembnosti pedagoške psihologije na področju vzgoje in izobraževanja pa je nenazadnje (predvsem v ZDA) v tem času prispeval tudi odziv ameriških oblasti na prevlado ruskih znanstvenikov z izstrelitvijo Sputnika v vesolje leta 1957. Kot posledica tega dogodka se je intenziviralo raziskovanje sposobnosti za učenje ter učnih pristopov, ki vodijo k ustvarjalnosti in gospodarski konkurenčnosti (Hilgard, 1996).

Tretje pomembno obdobje v razvoju pedagoške psihologije, od leta 1960 do danes, Zimmerman in Schunk (2003) imenujeta »obdobje sodobne pedagoške psihologije« (str. vii). Zaznamuje ga pomemben paradigmatški premik od behavioristične h kognitivni paradigmi učenja in poučevanja; med avtorji pa - po oceni sekcije za pedagoško psihologijo pri ameriški psihološki zvezi (Division 15, APA) imena kot so Benjamin S. Bloom, Nathaniel L. Gage, Jerome Bruner, Albert Bandura in Ann L. Brown. Pressley in Roehrig (2003) v poglobljenem opisu obdobja tem velikom pedagoške psihologije dodajata še vrsto drugim imen oziroma pomembnih del pedagoških psihologov, ki so izboljšala razumevanje učnega vedenja in dinamike vzgojno-izobraževalnih procesov ter usmerila nadaljnji razvoj discipline na področjih

raziskovanja kognicije, vedenjskega učenja, vloge sociokulturnega konteksta, socialnih odnosov na področju vzgoje in izobraževanja, razvoja, motivacije, individualnih razlik, psiholoških osnov kurikulumov, poučevanja in pouka, vzgojno-izobraževalnih medijev (IKT) ter raziskovalnih metod oziroma ocenjevanja.

Ker je v tem obdobju nastajala tudi pedagoška psihologija v Sloveniji, se bova v nadaljevanju natančneje posvetila njenim začetkom in nadaljnjemu razvoju.

Začetki in razvoj pedagoške psihologije v Sloveniji

Razvoj pedagoške psihologije v Sloveniji je povezan z ustanovitvijo Oddelka za psihologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1950. Z raziskovanjem te psihološke panoge je začel Mihajlo Rostohar na področju branja, ki je na osnovi preučevanja zaznavnih procesov razvil analitično metodo učenja branja (Rostohar, 1961). Do hitrejšega razvoja pedagoške psihologije je prišlo v sedemdesetih letih, ko je bila na oddelku ustanovljena katedra za pedagoško psihologijo leta 1966 (Zorman in Žagar, 1983; Žagar, 1992).

Prvi je na Oddelku za psihologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani začel predavati pedagoško psihologijo kot samostojni predmet Ivan Toličič leta 1963. Leta 1966 je predavanja iz tega predmeta prevzel Leon Zorman. Kasneje, leta 1971 je bil na katedri kot asistent nastavljen Drago Žagar. Z njegovo izvolitvijo v učiteljski naziv se je predmet razdelil v dva predmeta, pedagoško psihologijo I in II, na katedro pa sta prišli dve novi asistentki, najprej za krajše obdobje Mojca Kosec, nato pa leta 1986 Sonja Pečjak in Vlasta Zabukovec. S to kadrovsko zasedbo dveh učiteljev in dveh asistentov je katedra zapolnila takratne kadrovske potrebe. Enaka kadrovska zasedba je bila že nekoliko prej tudi na ostalih dveh aplikativnih katedrah, na katedri za klinično psihologijo in na katedri za industrijsko psihologijo (sedaj katedra za psihologijo dela in organizacije) (Žagar, 1992).

Poleg pedagoške psihologije se je v okviru katedre za pedagoško psihologijo izvajal in se še izvaja tudi predmet, ki je namenjen vsem študentom pedagoških smeri na Filozofski fakulteti. Najprej je ta predmet kot »Uvod v psihologijo« predaval Ivan Toličič. Kasneje, leta 1971, pa je predavanja prevzela Barica Marentič Požarnik, ki je program predmeta dopolnila in ga bolj prilagodila bodočim učiteljem. Skladno s temi vsebinskimi spremembami programa se je spremenil tudi naziv predmeta, in sicer najprej v »Psihologija pouka in učenja«, kasneje pa v »Psihologija za učitelje«.

Ko je Barica Marentič Požarnik odšla na Oddelek za pedagogiko in tam začela predavati tudi pedagoško psihologijo za študente pedagogike, sama zaradi preobremenjenosti ni zmogla več izvajati programa predmeta Psihologija za učitelje. Leta 1980 je zato Drago Žagar, poleg Pedagoške psihologije II za študente psihologije, prevzel tudi predavanja iz predmeta Psihologija za učitelje za študente filoloških smeri študija na Filozofski fakulteti, medtem ko je Barica Marentič Požarnik nadaljevala s predavanji tega predmeta za študente nefiloloških smeri vse do upokojitve. Vendar pa tudi ta kadrovska dopolnitev, delno s še enim učiteljem na predmetu, ni

zadostovala. Zato je bilo potrebno kadrovsko vrzel zapolniti še z dvema asistentoma. Tako je bila leta 1988 kot asistentka nastavljena Cirila Peklaj in leta 1994 Melita Puklek Levpušček.

Z upokojitvijo prof. dr. Draga Žagarja trenutno delajo na katedri za pedagoško psihologijo pri predmetih s področja pedagoške psihologije (Uvod v pedagoško psihologijo, Psihologija učenja, Psihologija pouka, Psihosocialni odnosi v šoli, Didaktika psihologije in Psihologija za učitelje) tri visokošolske učiteljice: prof. dr. Sonja Pečjak, prof. dr. Cirila Peklaj in doc. dr. Melita Puklek Levpušček ter dve asistentki: dr. Katja Depolli Steiner in Tina Pirc.

Pedagoški psihologi so kot visokošolski učitelji in asistenti zaposleni tudi drugje: na Oddelku za psihologijo na Filozofski fakulteti v Mariboru, na Oddelku za pedagogiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani in na vseh treh pedagoških fakultetah: v Ljubljani, Mariboru in Kopru. Na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete v Mariboru predava pedagoško psihologijo prof. dr. Norbert Jaušovec, na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete v Ljubljani pa doc. dr. Barbara Šteh. Na Pedagoški fakulteti v Ljubljani so izvajalci predmetov Pedagoška psihologija in Psihologija za učitelje prof. dr. Cveta Razdevšek Pučko, doc. dr. Alenka Polak in doc. dr. Mojca Juriševič. Na Pedagoški fakulteti v Mariboru predavata te predmete doc. dr. Katja Košir in doc. dr. Katarina Habe. Na Pedagoški fakulteti v Kopru je dolga leta predavala prof. dr. Cveta Razdevšek Pučko, tudi doc. dr. Mojca Juriševič, sedaj pa izvajata predmete s področja pedagoške psihologije viš. pred. Sonja Čotar in asist. mag. Petra Dolenc. Vrsto let je na Pedagoški fakulteti v Ljubljani in Kopru predavala pedagoško psihologijo za študente predšolske vzgoje tudi prof. dr. Breda Kroflič, na Pedagoški fakulteti v Mariboru pa prof. dr. Ivan Ferbežar. Že pred ustanovitvijo obeh fakultet je na takratni Pedagoški akademiji v Ljubljani predaval pedagoško psihologijo Albin Podjavoršek, na Pedagoški akademiji v Mariboru pa Janko Plemenitaš.

Raziskovalna in publicistična dejavnost slovenskih pedagoških psihologov

Pedagoški psihologi v Sloveniji so bili vseskozi aktivni tudi na znanstveno-raziskovalnem področju. Raziskave v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so bile usmerjene predvsem v preučevanje dejavnikov osebnostnega razvoja in učne uspešnosti učencev ter šolsko dokimologijo; najpomembnejše med njimi so zbrane v tabeli 1.

V osemdesetih letih prejšnjega stoletja se je težišče raziskovanja premaknilo k raziskovanju vplivov socialno-ekonomskih in demografskih dejavnikov na osebnostni razvoj in učno uspešnost učencev. Med temi raziskavami je treba omeniti obsežno mednarodno raziskavo *Coping Styles and Achievement: A Cross – National Study of School Children*. Glavni pobudnik in avtor raziskave je bil Robert F. Peck s teksaške univerze v Austinu, pri nas pa sta jo vodila Ivan Toličič in Leon Zorman (Diaz-Guerrero, 1973). Raziskava je zajela otroke iz osmih držav: Anglije, Brazilije,

Italije, Japonske, Mehike, ZDA, bivše ZRN in Slovenije. Rezultati so v vseh državah pokazali, da SES pomembno vpliva na razvoj otrokovih sposobnosti. Ta raziskava je bila v tistem obdobju edinstven primer tako obsežne raziskave na področju psihologije pri nas.

Druga pomembna raziskava, ki obravnava omenjeno problematiko, pa je bila raziskava *Vpliv socialno ekonomskih in demografskih dejavnikov na šolski uspeh in osebnostne lastnosti otrok* avtorjev Ivana Toličiča in Leona Zorman (Toličič in Zorman, 1977). To je bila vseslovenska raziskava, v kateri so bile preučevane razlike med učenci iz šol v različno urbaniziranih okoljih in med učenci iz različnega SES. Rezultati so pokazali, da socialna in kulturna razvitost okolja močno vpliva na šolsko uspešnost in nekatere osebnostne lastnosti otrok. Ta vprašanja so zaradi velikega socialnega razslojevanja slovenske družbe aktualna tudi danes, zato bi jih bilo potrebno na novo preučiti z namenom objektivnega spoznavanja socialno pogojenih razlik med otroci in opozarjanja družbe na te razlike.

V osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja so prevladovali raziskave na področju ustvarjalnosti; pomembnejše raziskave na tem področju je opravil Drago Žagar, kasneje pa tudi njegov »učenec« Norbert Jaušovec in Breda Kroflič (tabela 2).

Tabela 1. Prve slovenske raziskave na področju pedagoške psihologije

Raziskava	Avtor/avtorji
<i>Zrelost otrok za vstop v šolo^a</i>	Ivan Toličič (Toličič, 1965)
<i>Vpliv halo učinka na ocenjevanje učencev</i>	Ivan Toličič (Toličič, 1970b) ^b
<i>Doba poučevanja in veljavnost šolskih ocen</i>	Leon Zorman (Zorman, 1964, 1970a) ^a Leon Zorman (Zorman, 1970b) ^b
<i>Vpliv dolžine teksta v šolskih nalogah na ocenjevanje</i>	Leon Zorman (Zorman, 1970b) ^b
<i>Vpliv urjenja ocenjevalcev na veljavnost šolskih ocen</i>	Ivan Toličič, Leon Zorman in (Toličič in Zorman, 1970) ^b

Opombe:

a V okviru te raziskave je bil konstruiran tudi znan Toličičev Test za šolske novince.

b Raziskave, ki so objavljene v monografiji "Uspešnost učencev v šoli" (ur. Toličič, 1970a), vendar sta jih avtorja že v 60-ih predstavila na različnih domačih in mednarodnih konferencah.

V zadnjem desetletju prejšnjega stoletja je potekala prenova osnovne šole, zato so bile raziskave usmerjene v preučevanje pedagoškopsiholoških vidikov prenove ter v njeno evalvacijo. Pedagoški psihologi so bili nosilci štirih takih raziskav (tabela 3). Prav tako so bili pedagoški psihologi aktivni pri pripravi Bele knjige na področju vzgoje in izobraževanja, ki je izšla v letošnjem letu (Krek in Metljak, 2011), in sicer so aktivno sodelovali pri pripravi konceptualnih smernic na področju vzgoje

in izobraževanja nadarjenih (M. Juriševič) ter izobraževanja strokovnih delavcev na področju vzgoje in izobraževanja (C. Peklaj).

Tabela 2. Raziskave na področju ustvarjalnosti

Raziskava	Avtor/avtorji
<i>Vpliv socialno-ekonomskega statusa družine na konvergentne in divergentne sposobnosti otrok</i>	Drago Žagar (Žagar, 1981)
<i>Vpliv učiteljevih stališč na učenčeve ustvarjalne sposobnosti</i>	Drago Žagar (Žagar, 1984a)
<i>Različni načini mišljenja in učni uspeh učencev</i>	Drago Žagar (Žagar, 1984b)
<i>Vpliv ustvarjalnih sposobnosti na učni uspeh učencev</i>	Drago Žagar (Žagar, 1984c)
<i>Vpliv družinskega okolja na kreativnost</i>	Norbert Jaušovec (Jaušovec, 1980)
<i>Razvoj ustvarjalnosti v šoli</i>	Norbert Jaušovec (Jaušovec, 1987a)
<i>Razvijanje ustvarjalnosti predšolskih otrok skozi gibalno dejavnost</i>	Breda Kroflič (Kroflič, 1989)

Poleg navedenih štirih sklopov problemov so se pedagoški psihologi ukvarjali tudi z drugimi pomembnimi vprašanji vzgoje in izobraževanja, kot denimo z nevropsihološkimi vidiki reševanja problemov in ustvarjalnosti (N. Jaušovec), odnosom med glasbo in kognitivnim funkcioniranjem (K. Habe), nadarjenimi učenci (I. Ferbežar; D. Žagar), psihološkimi vidiki branja (S. Pečjak), sodelovalnim učenjem (C. Peklaj), učnimi navadami in strategijami ter samoregulacijskim učenjem (B. Marentič Požarnik, S. Pečjak; C. Peklaj), samopodobo in učenjem (M. Juriševič), učno motivacijo (M. Juriševič), uporabo portfolia pri učenju in ocenjevanju (M. Juriševič; C. Razdevšek Pučko), opisnim ocenjevanjem (C. Razdevšek Pučko), socialnimi odnosi med učenci (K. Košir), razredno interakcijo (C. Razdevšek Pučko), šolsko in razredno klimo (V. Zabukovec), psihološkimi vidiki obremenjenosti učencev (D. Žagar), pedagoškimi stališči učiteljev (C. Razdevšek Pučko), kakovostjo učenja in poučevanja (B. Šteh), izobraževanjem učiteljev (B. Marentič Požarnik; C. Razdevšek Pučko), timskim delom v šoli (A. Polak) in izgorelostjo učiteljev (K. Depolli Steiner).

Svoja dela so pedagoški psihologi tudi objavljali. Analiza njihove publicistične dejavnosti za zadnjih deset let, prikazana v sliki 1 kaže, da imajo največ objav v slovenskih znanstvenih in strokovnih revijah (*Psihološka obzorja*, *Anthropos*, *Sodobna pedagogika*, *Pedagoška obzorja*, *Vzgoja in izobraževanje*, *Didakta*, *Educa*). V obdobju zadnjih petih let je opazen tudi porast objav v tujih revijah (*Studia Psychologica*, *Psihologijske teme*, *Acta Psychologica*, *Educational Studies*, *Review of Psychology*, *International Journal of Psychophysiology*) in v monografskih publikacijah. Najmanj publicistične aktivnosti je zaznati v poljudnem tisku, kar bi bilo treba v prihodnje izboljšati, saj to vodi k popularizaciji pedagoškopsiholoških spoznanj tudi v

širši javnosti, ne le strokovni. Na tem mestu je smiselno izpostaviti pomislek, da je stanje na področju publicistične dejavnosti v zadnjem času najverjetneje odraz močnega vpliva habilitacijskih meril v univerzitetnem prostoru, kar po eni strani raziskovalce žene v enostranskost izbire zelenih mest objave (v skladu s t.i. točkami, ki so potrebne za napredovanje), po drugi strani pa zapostavlja objavlanje v strokovnih publikacijah, ki omogočajo »dialog« v vzgojno-izobraževalno prakso. Najpomembnejše monografske publikacije, ki so nastale v petdesetih letih razvoja pedagoške psihologije v Sloveniji, so predstavljene v tabeli 4.

Tabela 3. Raziskave v obdobju prenove osnovne šole, ki so jih vodili pedagoški psihologi

Raziskava	Avtor/avtorji
<i>Komunikacijski model opismenjevanja z didaktično igro</i>	Sonja Pečjak (Pečjak, Križaj Ortar, Magajna in Kozinc, 1999)
<i>Strokovna avtonomija in odgovornost pedagoških delavcev</i>	Barica Marentič Požarnik (Marentič Požarnik, Kalin, Šteh in Valenčič Zuljan, 2003)
<i>Organizacija nivojskega pouka, stališča učencev, učiteljev in staršev do te oblike diferenciacije ter njeni učinki na učence</i>	Drago Žagar (Žagar, Peklaj in Pečjak, 2003)
<i>Evalvacija prenove prvega triletja osnovne šole</i>	Cveta Razdevšek Pučko, Alenka Polak (Razdevšek Pučko idr., 2007)

Sklep in pogled naprej

Na osnovi povedanega lahko predstavitev strneva v sklep, da je šestdesetletni razvoj pedagoške psihologije v Sloveniji uspešno in sproti sledil trendom razvoja te psihološke discipline drugod v svetu (Evropi in Ameriki) in da je danes v glavnem primerljiv s temi trendi oziroma za njimi po različnih indeksih ne zaostaja. K temu napredku je veliko prispevala empirična usmerjenost, zasnovana na solidni metodologiji.

Kljub nespornemu napredku pedagoške psihologije v Sloveniji pa se je nekatere problematike v preteklosti posvečalo premalo pozornosti. Po najinem mnenju so se pedagoški psihologi premalo ukvarjali s sekundarnim in terciarnim izobraževanjem, vsekakor pa manj kot z osnovnim izobraževanjem in predšolsko vzgojo. V prihodnosti bi se morali zato bolj usmeriti tudi v preučevanje višje ravni izobraževanja. Več pozornosti je treba nameniti tudi preučevanju procesov učenja v okviru posameznih učnih predmetov ter razvoju učinkovitih metod poučevanja. Skoraj nedotaknjena je do danes še psihološka problematika izobraževanja odraslih. Poleg tega je preveč zapostavljeno preučevanje karierni orientacije; spremljanje uspešnosti učencev v nadaljnjem izobraževanju in v kasnejšem poklicu ter validacija

teh postopkov. Potrebne so tudi kompleksnejše in dolgoročneje raziskave, ki bi prispevale k bolj celoviti psihološki osvetlitvi problemov na področju vzgoje in izobraževanja. Več pozornosti je treba posvetiti tudi implementaciji raziskovalnih rezultatov v pedagoško prakso, kajti izkušnje kažejo, da mnoge raziskave ne najdejo poti do uporabnikov (prim. slika 1). Rezultate posameznih raziskav je treba preverjati še z drugimi vzporednimi raziskavami, da bi se na ta način preverila njihova veljavnost. Nenazadnje bi se pedagoški psihologi morali še bolj vključevati tudi v razne mednarodne raziskovalne projekte.

Razvoj pedagoške psihologije je vplival tudi na nastanek in razvoj šolske psihološke službe. V Sloveniji so se začeli prvi šolski psihologi na šolah zaposlovati ob koncu šestdesetih let. Z leti je postajala ta služba vedno bolj organizirana, vendar je bila formalno uzakonjena šele z Zakonom o osnovni šoli leta 1980. Do danes je dosegla velik napredek, tako po številu zaposlenih psihologov na šolah (zlasti osnovnih šolah)⁵ kot tudi v strokovnem pogledu. Primerjava s šolskimi psihološkimi službami v drugih šolskih sistemih (Evropi in Ameriki) bi verjetno pokazala, da naša ne zaostaja, ampak je celo bolj razvita. Med razvojem pa so se v strokovnem delovanju šolske psihološke službe pri nas pokazale tudi določene pomanjkljivosti. Po najini oceni se šolski psihologi zlasti v zadnjih dvajsetih letih veliko ukvarjajo s socialnopedagoškimi vidiki vzgojno-izobraževalne problematike, manj pozornosti pa posvečajo izrazito psihološkim vidikom: ugotavljanju in spremljanju spoznavnega, čustvenega in socialnega razvoja učencev, ugotavljanju individualnih razlik med učenci, spremljanju učnega napredka učencev in analizi vzrokov učne neuspešnosti... ter svetovanju učencem, učiteljem in staršem na teh psiholoških osnovah. S takšno usmeritvijo šolska psihološka služba izgublja svojo identiteto in ne prispeva optimalno svoje dodane vrednosti k prispevkom drugih strok: šolske, socialne in specialno rehabilitacijske pedagogike ter socialnega dela. Seveda pa tudi drugi profili šolskih svetovalnih delavcev pogosto ne dovolj kompetentno posegajo v reševanje psihološke problematike. Analiza del in nalog različnih profilov svetovalnih delavcev kaže, da se vsi bolj ali manj ukvarjajo z enakimi problemi in na enak način, najpogosteje z disciplino in vedenjskimi težavami otrok, integracijo otrok s posebnimi potrebami in učno neuspešnostjo posameznih učencev (Vidmar, 2004). Verjetno je edino specifično področje, ki ostaja v domeni šolskih psihologov psihološko testiranje. Podobno razmišljanje, s katerim se v celoti strinja, deli Mayer (2001), ko razlaga, da je »v današnjih časih težko biti pedagoški psiholog« (str. 83). Ta problem razume kot izziv za v prihodnje, ko naj bi se delo različnih strokovnjakov na področju vzgoje in izobraževanja sinergično dopolnjevalo; pedagogi naj bi se bolj posvetili poučevanju učnih strategij na posameznih predmetnih področjih, psihologi pa nadaljnjemu raziskovanju psiholoških vprašanj na področju aktualne problematike vzgojno-izobraževalnega dela.

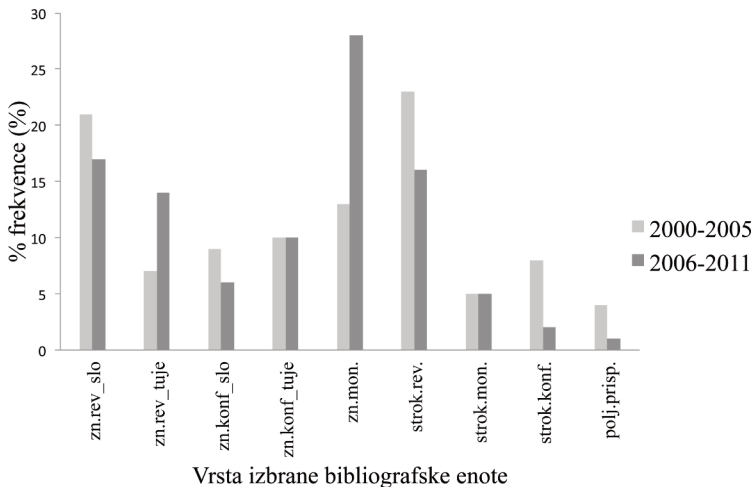
⁵ Po podatkih Statističnega urada RS je bilo v letu 2009 aktivnih 290 psihologov na področju vzgoje in izobraževanja (osebna komunikacija z B. Stritih, 20. 10. 2011).

Tabela 4. Raziskave v obdobju prenove osnovne šole, ki so jih vodili pedagoški psihologi

Naslov monografije	Avtor/avtorica
Testi znanja in njihova uporaba v praksi	Toličič in Zorman (1963)
Preverjanje in ocenjevanje znanja ter opazovanje učencev v šoli	Zorman (1968)
Uspešnost učencev v šoli	Toličič (ur.) (1970a)
Sestava testov znanja in njihova uporaba v šoli	Zorman (1974)
Dejavniki uspešnega učenja	Marentič Požarnik (1976)
Okolje in uspešnost učencev: vpliv socialnoekonomskih in demogeografskih dejavnikov na šolski uspeh in osebnostne lastnosti otrok	Toličič in Zorman (1977)
Spodbujanje otrokove ustvarjalnosti: Priročnik za učitelje, študente in starše.	Jaušovec (1987b)
Nova pota v izobraževanju učiteljev	Marentič Požarnik (1987)
Nadarjeni otroci v vrtcu	Glogovec in Žagar (1990)
Kako uspešno reševati probleme?	Jaušovec (1991)
Ustvarjalnost: projektno vzgojno delo	Glogovec in Žagar (1992)
Ustvarjanje skozi gib	Kroflič (1992)
Flexible thinking: An explanation for individual differences in ability, (Perspectives on creativity research)	Jaušovec (1993)
Naučiti se misliti	Jaušovec (1994)
Izzivi raznolikosti	Marentič Požarnik, Magajna in Peklaj (1995)
Opisno ocenjevanje: Teoretična izhodišča in praktični napotki za opisovanje dosežkov pri posameznih predmetih	
Merjenje razredne klime: priročnik za učitelje	Zabukovec (1998)
Samopodoba šolskega otroka	Juriševič (1999)
Ustvarjalni gib - tretja razsežnost pouka : učinki ustvarjalnega giba na nekatere vidike intelektualnega, emocionalnega in socialnega razvoja otroka	Kroflič (1999)
Osnove psihologije branja: Spiralni model kot oblika razvijanja bralnih sposobnosti učencev	Pečjak (1999)
Opisno ocenjevanje	Razdevšek Pučko in Baraga (1999)
Psihologija pouka in učenja	Marentič Požarnik (2000)
Sodelovalno učenje ali Kdaj več glav več ve	Peklaj (2001)
Celovitost nadarjenosti	Ferbežar (2002)
Preverjanje in ocenjevanje za uspešnejši študij	Marentič Požarnik in Peklaj (2002)
Bralne učne strategije	Pečjak in Gradišar (2002)
Poglavja iz pedagoške psihologije: Izbrane teme	Pečjak in Košir (2002)
Šolsko psihološko svetovanje	Pečjak, Košir in Zabukovec (ur.) (2005)
Učna motivacija in razlike med učenci	Juriševič (2006)
Bralna motivacija v šoli: Merjenje in razvijanje	Pečjak, Bucik, Gradišar in Peklaj (2006)
Timsko delo v vzgoji in izobraževanju	Polak (2007)
Psihologija za učitelje	Žagar (2009)
Osebnostni, motivacijski in socialni dejavniki učne uspešnosti	Puklek Levpušček in Zupančič (2009)
Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi	Pečjak (2010)
Model supervizirane prakse psihologov	Zabukovec in Podlessek (2010)
Didaktika psihologije v srednjem izobraževanju	Žagar (2011)

Opombe: V tem pregledu seveda niso zajeta vsa dela, ki so jih objavili pedagoški psihologi. Izpuščene so predvsem interdisciplinarne monografije, ki so nastale v soavtorstvu s strokovnjaki iz drugih področij.

Nenazadnje je v sklepu tega razmišljanja pomembno poudariti še razširjanje oziroma diseminacijo pedagoškopsiholoških spoznanj v vzgojno-izobraževalno prakso. Anderman (2011) nujnost te diseminacije vidi na dveh ravneh, in sicer bolj neposredno, na ravni učinkovitejšega sodelovanja z učitelji oziroma šolo kot mikrosistemom ter posredno, na ravni intenzivnejšega sodelovanja pedagoških psihologov z oblikovalci vzgojno-izobraževalne politike na nacionalni ravni. Zdi se, kakor da je glavni problem razumevanje transferja, na kar je opozarjal že William James; prenos iz psihologije na področje vzgoje in izobraževanja po njegovem mnenju ni ne spontan, ne neposreden in enostaven (prim. Mayer, 1992), kakor bi se morda utegnilo zazdeti. Vzgojno-izobraževalni kontekst je namreč živ organizem, zato je treba najprej razumeti njegovo dinamiko, nato pa premišljeno uporabiti psihološko znanje za učinkovito reševanje problemov učenja in poučevanja in izboljševanje vzgojno-izobraževalne prakse. Pregled delovanja slovenskih pedagoških psihologov, predstavljen v tem prispevku, kaže na aktivnost tako znotraj discipline kot na omenjenih »zunanjih« ravneh. Za nadaljnji razvoj pedagoške psihologije v Sloveniji in njene implementacije na interdisciplinarnem področju vzgoje in izobraževanja, pa bo potrebno v prihodnje to delovanje še poglobiti in dopolniti, tako z znanstveno-raziskovalnim kot tudi s strokovnim delom.

Slika 1. Primerjava izbranih objav habilitiranih visokošolskih učiteljev za področje pedagoške psihologije v letih 2000 – 2005 in 2006 – 2011 (SICRIS). Habilitirani visokošolski učitelji za področje pedagoške psihologije v obdobju 2000 – 2011: Habe, K., Jaušovec, N., Juriševič, M., Košir, K., Kroflič, B., Pečjak, S., Peklaj, C., Marentič Požarnik, B., Puklek Levpušček, M., Polak, A., Razdevšek Pučko, C., Šteh, B., Zabukovec, V., Žagar, D.. V primerih soavtorstva se je objava štela le enkrat. V primerih ponatisa monografij se je štela le 1. izdaja monografije, ne ponatisi. zn.rev_slo = izvorni ali pregledni znanstveni članki v domačih revijah; zn.rev_tuje = izvorni ali pregledni znanstveni članki v tujih revijah; zn.konf_slo = objavljeni znanstveni prispevki na domačih konferencah; zn.konf_tuje = objavljeni znanstveni prispevki na konferencah v tujini; zn.mon. = samostojni znanstveni sestavki/poglavja ali znanstvene monografije; strok.rev. = strokovni članki; strok.mon. = samostojni strokovni sestavki/poglavja ali strokovne monografije; strok.konf. = objavljeni strokovni prispevki na konferencah; polj.prisp. = poljudni članki.

Literatura

- Anderman, E. M. (2011). Educational psychology in the twenty-first century: Challenges for our community. *Educational Psychologist*, 46, 185–196. doi: 10.1080/00461520.2011.587724
- Asher, J. W. (2003). The rise to prominence: Educational psychology 1920–1960. V B. J. Zimmerman in D. H. Schunk (ur.), *Educational psychology: A century of contributions* (str. 189–205). New York, NY: Routledge.
- Berliner, D. C. (1993). The 100-year journey of educational psychology: From interest, to disdain, to respect for practice. V T. R. Fagin in G. R. VandenBas (ur.), *Exploring applied psychology: Origins and critical analyses* (str. 39–78). Washington, DC: American Psychological Association.
- Berliner, D. C. (1993). The 100-year journey of educational psychology: From interest, to disdain, to respect for practice. V T. K. Fagan in G. R. Vanden-Bos (ur.), *Exploring applied psychology: Origins and critical analyses* (str. 37–78). Washington, DC: American Psychological Association.
- Diaz-Guerrero, R. (1973). Interpreting coping styles across nations from sex and social class differences. *International Journal of Psychology*, 8, 193–203. doi: 10.1080/00207597308247075
- Editorial: Editorial (1910). *Journal of Educational Psychology*, 1, 1–3.
- EFPA/ N.E.P.E.S. Report (2010). *Education, training, professional profile and service of psychologists in the European educational system* (Nov.2009-Oct.2010). Pridobljeno s strani: <http://www.nepes.eu/>
- Ferbežar, I. (2002). *Celovitost nadarjenosti*. Educa: Nova Gorica.
- Glogovec, V. Z. in Žagar, D. (1990). *Nadarjeni otroci v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Glogovec, V. Z. in Žagar, D. (1992). *Ustvarjalnost: projektno vzgojno delo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Glover, J. A. in Ronning, R. R. (1987). Introduction. V J. A. Glover in R. R. Ronning (ur.), *Historical foundations of educational psychology* (str. 3–16). New York, NY: Plenum.
- Hall, V. C. (2003). Educational psychology from 1890 to 1920. V B. J. Zimmerman in D. H. Schunk (ur.), *Educational psychology: A century of contributions* (str. 3–40). New York, NY: Routledge.
- Hilgard, E. R. (1996). History of educational psychology. V D. C. Berliner in R. C. Calfee (ur.), *Handbook of educational psychology* (str. 990–1004). New York, NY: Simon & Schuster Macmillian.
- Jaušovec, N. (1980). *Vpliv družinskih faktorjev na kreativnost otrok* (neobjavljeno magistrsko delo). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo, Ljubljana.
- Jaušovec, N. (1987a). Razvijanje ustvarjalnosti v šoli. V N. Jaušovec in M. Kramar (ur.), *Šola in razvoj osebnosti: Zbornik s posveta Program življenja in dela*

- šole v funkciji razvoja osebnosti (str. 19–41). Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- Jaušovec, N. (1987b). *Spodbujanje otrokove ustvarjalnosti: Priročnik za učitelje, študente in starše*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Jaušovec, N. (1991). *Kako uspešneje reševati probleme?* Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Jaušovec, N. (1993). *Flexible thinking: An explanation for individual differences in ability* (Perspectives on creativity research). Cresskill, N. J.: Hampton Press.
- Jaušovec, N. (1994). *Naučiti se misliti*. Nova Gorica: Educa.
- Juriševič, M. (1999). *Samopodoba šolskega otroka*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Juriševič, M. (2006). *Učna motivacija in razlike med učenci*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Krek, J. in Metljak, M. (ur.) (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kroflič, B. (1989). *Razvijanje ustvarjalnosti predšolskih otrok skozi gibalno dejavnost* (neobjavljeno magistrsko delo). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo, Ljubljana.
- Kroflič, B. (1992). *Ustvarjanje skozi gib*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Kroflič, B. (1999). *Ustvarjalni gib - tretja razsežnost pouka : učinki ustvarjalnega giba na nekatere vidike intelektualnega, emocionalnega in socialnega razvoja otroka*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Marentič Požarnik, B. (1976). *Dejavniki uspešnega učenja* (2. dop. izd.). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Marentič Požarnik, B. (1987). *Nova pota v izobraževanju učiteljev: Priročnik za učitelje* (Zbirka Pedagoška obzorja). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, B., Kalin, J., Šteh, B. in Valenčič Zuljan, M. (2003). *Strokovna avtonomija in odgovornost pedagoških delavcev* (zaključno poročilo). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Marentič Požarnik, B., Magajna, L. in Peklaj, C. (1995). *Izziv raznolikosti: Stili spoznavanja, učenja, mišljenja*. Nova Gorica: Educa.
- Marentič Požarnik, B. in Peklaj, C. (2002). *Preverjanje in ocenjevanje za uspešnejši študij*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
- Mayer, R. E. (1992). Cognition and instruction: Their historic meeting within educational psychology. *Journal of Educational Psychology*, 84(4), 405–412.
- Mayer, R. E. (2001). What good is educational psychology? The case of cognition and instruction. *Educational Psychologist* 36, 83–85.
- Mayer, R. E. (2008). *Learning and instruction* (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

- McCaslin, M. in Hickley, D. T. (2001). Educational psychology, social constructivism, and educational practice: A case of emergent identity. *Educational Psychologist*, 36, 133–140.
- O'Donell, A. M. in Levin, J. R. (2001). Educational psychology's healthy growing pains. *Educational Psychologist*, 36(2), 73–82.
- Pečjak, S. (1999). *Osnove psihologije branja: Spiralni model kot oblika razvijanja bralnih sposobnosti učencev*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Pečjak, S. (2010). *Psihološki vidiki bralne pismenosti: Od teorije k praksi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A. in Peklaj, C. (2006). *Bralna motivacija v šoli: Merjenje in razvijanje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S. in Gradišar, A. (2002). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S. in Košir, K. (2002). *Poglavja iz pedagoške psihologije: Izbrane teme*. Ljubljana: Oddelek za psihologijo Filozofske fakultete.
- Pečjak, S., Košir, K. in Zabukovec, V. (ur.) (2005). *Šolsko psihološko svetovanje*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Pečjak, S., Križaj Ortar, M., Magajna, L. in Kozinc, A. (1999). *Komunikacijski model opisnejevanja z didaktično igro* (zaključno poročilo). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Peklaj, C. (2001). *Sodelovalno učenje ali Kdaj več glav več ve*. Ljubljana: DZS.
- Polak, A. (2007). *Timsko delo v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Modrijan.
- Pressley, M. in Roehrig, A. D. (2003). Educational psychology in the modern era: 1960 to the present. V B. J. Zimmerman in D. H. Schunk (ur.), *Educational psychology: A century of contributions* (str. 333–366). New York, NY: Routledge.
- Puklek Levpušček, M. in Zupančič, M. (2009). *Osebnostni, motivacijski in socialni dejavniki učne uspešnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Razdevšek Pučko, C. (ur.) (1995). *Opisno ocenjevanje: Teoretična izhodišča in praktični napotki za opisovanje dosežkov pri posameznih predmetih*. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Razdevšek Pučko, C. in Baraga, E. (1999). *Opisno ocenjevanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Razdevšek Pučko, C., Polak, A., Vršnik Perše, T., Rutar Leban, T., Pečar, M., Velkavrh, A. (2007). *Evalvacija prenove prvega triletja osnovne šole* (raziskovalno poročilo). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Reynolds, W.M. in Miller, G. E. (2003). Current perspectives in educational psychology. V W.M. Reynolds in G. E. Miller (ur.), *Handbook of psychology, Vol. 7, Educa3* SICRIS (Slovenian Current Research Information System). Pridobljeno s strani <http://sicris.izum.si/default.aspx?lang=slv>
- Thorndike, E. L. (1910). The contribution of psychology to education. *Journal of Educational Psychology*, 1, 5–12.
- Toličič, I. (1965). *Ugotavljanje zrelosti za vstop v šolo*. Ljubljana: RSS.

- Toličič, I. (ur.) (1970a). *Uspešnost učencev v šoli*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Toličič, I. (1970b). Vpliv halo učinka na ocenjevanje učencev. V I. Toličič (ur.), *Uspešnost učencev v šoli* (str. 152–178). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Toličič, I. (1977). *Okolje in uspešnost učencev*. Ljubljana: RSS.
- Toličič, I., Zorman, L. (1963). *Testi znanja in njihova uporaba v praksi*. Ljubljana: Zveza delavskih in ljudskih univerz Slovenije.
- Toličič, I. in Zorman, L. (1970). Vpliv urjenja ocenjevalcev na veljavnost šolskih ocen. V I. Toličič (ur.), *Uspešnost učencev v šoli* (str. 198–205). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Toličič, I. in Zorman, L. (1977). *Okolje in uspešnost učencev: Vpliv socialno ekonomskih in demografskih dejavnikov na šolski uspeh in osebne lastnosti otrok*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Vidmar, P. (2004). *Delo in težave, s katerimi se srečujejo šolski svetovalni delavci* (diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Walberg, H. J. in Haertel, G. D. (1992). Educational psychology's first century. *Journal of Educational Psychology*, 84, 6–19.
- Wittrock, M. C. (1992). An empowering conception of educational psychology. *Educational Psychologist*, 27, 129–142.
- Zabukovec, V. (1998). *Merjenje razredne klime: Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Produktivnost, Center za psihodiagnostična sredstva.
- Zabukovec, V. in Podlessek, A. (2010). *Model supervizirane prakse psihologov*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Zimmerman, B. J. in Schunk, D. H. (2003). Preface. V B. J. Zimmerman in D. H. Schunk (ur.), *Educational psychology: A century of contributions* (str. vii–ix). New York, NY: Routledge.
- Zorman, L. (1964). *Doba poučevanja in veljavnost šolski ocen* (doktorska disertacija). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Zorman, L. (1968). *Preverjanje in ocenjevanje znanja ter opazovanje učencev v šoli*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Zorman, L. (1970a). Doba poučevanja in točnost šolskih ocen. V I. Toličič (ur.), *Uspešnost učencev v šoli* (str. 117–151). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Zorman, L. (1970b). Vpliv dolžine teksta v šolskih nalogah na ocenjevanje. V I. Toličič (ur.), *Uspešnost učencev v šoli* (str. 190–197). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Zorman, L. (1974). *Sestava testov znanja in njihova uporaba v šoli*. Ljubljana: Zavod za šolstvo SR Slovenije.
- Zorman, L. in Žagar, D. (1983). Koncept pedagoške psihologije v SR Sloveniji. *Anthropos*, 5–6, 150–153.
- Žagar, D. (1981). Vpliv socialno-ekonomskega statusa družine na konvergentne in divergentne sposobnosti otrok. V J. Gregorač (ur.), *Posvetovanje psihologov SR Slovenije, Portorož, november 1980* (str. 251–258). Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.

- Žagar, D. (1984a). Vpliv učiteljevih stališč na učenčeve ustvarjalne sposobnosti. V J. Gregorač (ur.), *Posvetovanje psihologov SR Slovenije, Portorož, november 1983* (str. 127–132). Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.
- Žagar, D. (1984b). Različni načini mišljenja in učni uspeh učencev. *Anthropos*, 14, 65–79.
- Žagar, D. (1984c). Vpliv ustvarjalnih sposobnosti na učni uspeh učencev. *Sodobna pedagogika*, 35, 184–190.
- Žagar, D. (1992). 40 years of department of psychology. V Marjanovič Umek, L. in Žagar, D. (ur.), *Department of psychology: 40 years: collection of scientific papers* (str. 6–10). Ljubljana: Faculty of Philosophy, Department of Psychology.
- Žagar, D. (2009). *Psihologija za učitelje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Center za pedagoško izobraževanje.
- Žagar, D. (2011). *Didaktika psihologije v srednjem izobraževanju*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Žagar, D., Pečjak, S., Peklaj, C. (2003). *Organizacija nivojskega pouka, stališča učencev, učiteljev in staršev do te oblike diferenciacije ter njeni učinki na učence: evalvacijska študija* (zaključno poročilo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.